

**TALABALARDA PERSPEKTIVA BILIM VA KO'NIKMLARINI
RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MASALALARI**

Eshberdiyeva Dilnoza Alisher qizi

*Samarqand Davlat pedagogika Instituti Muhandislik grafikasi va dizayn nazariyasi
mutaxassisligi magistranti*

Rahbar: Izbasarov Izzatillo Uralovich

Dotsent

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 21.04.2026

Revised: 22.04.2026

Accepted: 23.04.2026

KALIT SO'ZLAR:

*perspektiva, fazoviy
tafakkur, muhandislik
grafikasi, tasviriy
san'at, grafik
savodxonlik, pedagogik
texnologiya, vizual
tafakkur*

Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalarida tasviriy san'at va muhandislik grafikasi fanlarini o'qitish jarayonida talabalarda perspektiva bilim va ko'nikmalarini rivojlantirish masalalari keng yoritilgan. Tadqiqot davomida talabalarning fazoviy tafakkurini shakllantirishdagi muammolar, ularning kelib chiqish omillari hamda ularni bartaraf etishning samarali pedagogik yo'llari tahlil qilingan. Shuningdek, zamonaviy ta'lim texnologiyalarining ushbu jarayondagi o'rni asoslab berilgan.

Zamonaviy ta'lim tizimida talabalarning nazariy bilimlarini amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, tasviriy san'at va muhandislik grafikasi fanlarida perspektiva qonuniyatlarini o'zlashtirish talabalarning fazoviy tafakkurini rivojlantirishda muhim omil sifatida namoyon bo'ladi. Perspektiva yordamida talaba real borliqdagi jismlar va ularning o'zaro joylashuvini chuqurroq anglaydi hamda ularni tekislikda to'g'ri tasvirlash imkoniyatiga ega bo'ladi.⁷⁶

⁷⁶ Xudoyberdiyev A. Muhandislik grafikasi asoslari. – T.: O'qituvchi, 2020.

Bugungi kunda olib borilayotgan pedagogik kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, ko'plab talabalar perspektiva asoslarini o'zlashtirishda muayyan qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Xususan, ular ufq chizig'ini aniqlash, yo'nalish nuqtalarini belgilash, shakllarning perspektiv qisqarishini tushunish kabi jarayonlarda xatoliklarga yo'l qo'yadi. Bu esa ularning grafik ishlarida aniqlik va mantiqiylikning buzilishiga olib keladi.⁷⁷

Mazkur holat, avvalo, talabalarda fazoviy tasavvurning yetarli darajada shakllanmaganligi bilan bog'liq. Fazoviy tafakkur insonning predmet va hodisalarni uch o'lchamli muhitda idrok etish qobiliyati bo'lib, u grafik faoliyatning asosi hisoblanadi. Agar ushbu qobiliyat yetarli darajada rivojlanmagan bo'lsa, talaba murakkab shakllarni tasvirlashda qiyinchilikka duch keladi. Natijada perspektiva qoidalarini tushunish va amaliyotda qo'llash jarayoni murakkablashadi.⁷⁸

Shuningdek, muammo o'qitish metodikasiga ham bevosita bog'liqdir. An'anaviy ta'lim tizimida ko'pincha nazariy ma'lumotlarni berish ustuvor ahamiyat kasb etadi, biroq ularni amaliy faoliyat bilan bog'lash yetarli darajada yo'lga qo'yilmagan. Bu esa talabalarda bilim va ko'nikmalar o'rtasida uzilish yuzaga kelishiga sabab bo'ladi. Talaba qoidani biladi, ammo uni grafik tasvirda to'g'ri qo'llay olmaydi.

Yana bir muhim jihat — ko'rgazmali vositalarning yetishmasligidir. Perspektiva kabi murakkab tushunchalarni faqat og'zaki tushuntirish orqali yetkazish samarasiz bo'lishi mumkin. Talaba ko'rishi, kuzatishi va tahlil qilishi orqali bilimni chuqurroq o'zlashtiradi. Shu sababli vizual vositalar ta'lim samaradorligini oshiruvchi muhim omil hisoblanadi.⁷⁹

Hozirgi bosqichda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish ushbu muammoni hal etishda muhim rol o'ynaydi. Xususan, 3D modellashtirish, kompyuter grafikasi, animatsion ko'rgazmalar orqali perspektiva qonuniyatlarini tushuntirish talabalarning qiziqishini oshiradi va ularning fazoviy tafakkurini rivojlantiradi. Bunday yondashuv talabalarga nazariy bilimlarni vizual tarzda idrok etish imkonini beradi.

Bundan tashqari, o'qitish jarayonida bosqichma-bosqichlik tamoyiliga amal qilish muhim hisoblanadi. Dastlab oddiy geometrik shakllar — kub, prizma, silindr kabi jismlar asosida perspektiva qoidalarini o'rgatish, keyinchalik esa murakkab kompozitsiyalarga o'tish maqsadga muvofiqdir. Bu yondashuv talabalarning bilimlarini tizimli ravishda shakllantirishga yordam beradi.

⁷⁷ Qodirov B. Perspektiva asoslari va o'qitish metodikasi. – T.: 2021.

⁷⁸ Rasulov R. Tasviriy san'at nazariyasi. – T.: Fan, 2019.

⁷⁹ Zamonaviy pedagogik texnologiyalar asoslari. – T.: 2022.

Amaliy mashg'ulotlarning ko'pligi ham muhim ahamiyatga ega. Grafik ko'nikmalar nazariy bilimlardan farqli ravishda faqat amaliy faoliyat orqali shakllanadi. Shu sababli talabalar muntazam ravishda chizish mashqlarini bajarishi zarur. Bu esa ularning qo'l malakasini oshiradi va perspektiva qoidalarini avtomatik darajada qo'llashga olib keladi.

Shuningdek, individual yondashuvni qo'llash ham samarali hisoblanadi. Har bir talabaning qobiliyati, tasavvur darajasi va o'zlashtirish tezligi turlicha bo'lganligi sababli, ularga differensial topshiriqlar berish ta'lim sifatini oshiradi. Bu yondashuv orqali har bir talaba o'z imkoniyatiga mos ravishda rivojlanadi.

Xulosa qilib aytganda, talabalarda perspektiva bilim va ko'nikmalarini rivojlantirish ko'p bosqichli va tizimli jarayon hisoblanadi. Ushbu jarayonda nazariya va amaliyotning uyg'unligi, zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish, vizual tafakkurni rivojlantirish hamda individual yondashuvni qo'llash muhim ahamiyat kasb etadi. Shu asosda tashkil etilgan ta'lim jarayoni talabalarning nafaqat grafik savodxonligini, balki ularning umumiy kasbiy kompetensiyasini ham sezilarli darajada oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.Xudoyberdiyev A. Muhandislik grafikasi asoslari. – T.: O'qituvchi, 2020.
- 2.Qodirov B. Perspektiva asoslari va o'qitish metodikasi. – T.: 2021.
- 3.Rasulov R. Tasviriy san'at nazariyasi. – T.: Fan, 2019.
- 4.Zamonaviy pedagogik texnologiyalar asoslari. – T.: 2022.
- 5.Tolipov O'., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar. – T.: 2017.